

В І Д Г У К

офіційного опонента – д-ра філол. н., проф. І.А. Бехти – на дисертацію О.В. Кузнєцової “**Постмодерністський комічний ідіодискурс Дейва Баррі**” [Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2020. – 239 с.], подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Дисертацію О.В. Кузнєцової присвячено виявленню функційних, комунікативних і текстових властивостей комічного ідіодискурсу (як візирець вербальної й невербальної поведінки соціумної особистості) сучасного американського письменника-гумориста Дейва Баррі (автора більше 20 книг і збірників статей в жанрі гумористичної публіцистики, володаря Пулітцерівської премії за злочоденну публіцистику в 1988 р.) .

Актуальність обраної тематики має своїм змістом звернення до функційно-комунікативної стилістики художнього тексту, яка вивчає функції тексту в комунікативній діяльності, а також виявляє мовні одиниці залежно від їхньої комунікативної мети в певних типах тексту та дискурсу¹. Новітність праці обумовлена впливом *карнавальної культури* (М.М. Бахтін) на дискурсну діяльність письменника. Незвичність карнавалізації в комічному ідіодискурсі Дейва Баррі виявлено дисертанткою в ігровому порушенні мовних норм творчими вербальними та невербальними засобами (с. 20). Об’єктом дослідження є постмодерністський комічний ідіодискурс американського письменника Дейва Баррі, а предметом аналізу – вербальні, невербальні властивості його ідіостилу, а також взаємозв’язок з функціями та постмодерністськими прийомами творення комічного (с.22).

Мету дослідження авторка праці звела до комплексного аналізу незвиченості постмодерністського комічного ідіодискурсу Дейва Баррі з огляду на взаємодію текстово-дискурсних складників та постмодерністських прийомів, у встановленні ролі тема-рематичного механізму у створенні комічного ефекту (с.21).

Матеріал дослідження – 2716 дискурсних фрагменти, отримані через суцільне виписування з комічних художніх текстів Дейва Баррі та скриптів й субтитрів відеозаписів його інтерв’ю і публічних виступів (1999 – 2019 рр.) тривалістю більше 20,5 год., які подибуємо у вільному доступі на відеохостингу YouTube.

Наукова новизна роботи зумовлена першістю (с. 23) вирізнення комічного ідіодискурсу постмодерністського штибу американського письменника-гумориста Дейва Баррі. Авторкиня праці довела, що в основу ідіодискурсу (як вияву способу мислення автора у карнавальній свідомості (В.О. Самохіна) покладено поняття

¹ Studies in functional stylistics/edited by Jan Chloupek and Jiří Nekvapil. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.1993. 293 p.; Siobhan Chapman and Billy Clark. Pragmatic Literary Stylistics. N.Y.: Palgrave Macmillan, 2014.239 p; Geoffrey Leech. Language in Literature. Style and Foregrounding. London: Routledge, 2008. 235 p; On the Discourse of Satire: Towards a stylistic model of satirical humour. //By Paul Simpson. Amsterdam: Benjamins Publishing Co., 2003.257 p.;

творення як індивідуальну здатність автора генерувати власні ідеї. Внаслідок копіткої праці, наукових роздумів та узагальнень авторкою з'ясовано, що комічний ідіодискурс є виявом карнавальної свідомості автора, яка виражається у креативних образах, темах, сюжетах. О.В. Кузнецова установила, що функції комічного ідіодискурсу залежать від комунікативної мети Дейва Баррі (розважити адресата, розкритикувати, висміяти соціо-культурні аспекти суспільства). Вперше у праці такого типу авторкиня застосувала тема-рематичний механізм комічного, сутність якого полягає у «зовнішньому чи внутрішньому підсиленні комічної інформації – що подумав vs що сказав – *моє ІБ*», тобто того, що авторка узагальнено номінує як напруженість (хоча це винятково внутрішньо-характерологічна ознака дискурсної особистості – нервово збуджуватися, сильно хвилюватися), яка є важелем, що регулює динамічне переміщення комічної інформації в художньому тексті.

Теоретична значущість дисертації (с.26) О.В. Кузнецової полягає у внескові її результатів у теорію дискурсу (визначення статусу комічного ідіодискурсу, виявлення сутності дискурсної категорії «образ автора» та функцій комічного ідіодискурсу); лінгвістику тексту (залучення тема-рематичного механізму створення комічного до аналізу художнього тексту); лінгвостилістику (розгляд прагматистичного потенціалу художнього тексту) та теорію інтертекстуальності (виділення інтертекстуальних компонентів, які створюють комічний ефект).

Практична цінність отриманих результатів (с.26) зумовлена можливістю їх застосування у викладанні лекційних курсів зі стилістики англійської мови (розділи «Стилістика тексту», «Функціональні стилі», «Стилістична семасіологія»), лінгвокраїнознавства (розділ «США: Країна й люди»), теоретичної граматики англійської мови (розділ «Аналіз дискурсу»), у спецкурсах «Основи лінгвістичної теорії тексту та комунікації», «Інтерпретація тексту», при написанні дисертаційних досліджень, магістерських та курсових робіт.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної теоретичної літератури (360 позицій), довідкової літератури (18 позицій), ілюстративного матеріалу (40 позицій) та двох додатків. Текст дисертації містить 22 рисунки, 2 схеми і 1 таблицю. Загальний обсяг роботи – 241 стр., з них основний текст – 178 стр.

У першому розділі «*Теоретико-методологічні передумови дослідження постмодерністського комічного ідіодискурсу*» (с. 29-81) О.В. Кузнецова узагальнила підходи до вивчення ідіодискурсу, вивела власні дефініції релевантних термінів, схарактеризувала об'єкт та предмет дослідження, а також описала теоретико-методологічні засади дослідження.

Методологічною основою дослідження ідіодискурсу у праці О.В. Кузнецової є функційно-комунікативна стилістика тексту (с.71-78), яка вдало інтегрує набутки функційного та комунікативного підходів, тобто уможливорює аналіз функціонування

тексту у комунікації², зокрема стосунки адресанта й адресата у різних ситуаціях спілкування³. Авторкиня праці, О.В. Кузнєцова, обґрунтовано вважає що автор як головний антропоцентр ідіодискурсу – це особистість, якій властивий лінгвокреативний тип мовомислення, що відлунюється в темах, сюжетах, мовних засобах, у цілому наративі художніх текстів. Мовні та немовні форми вияву свідомості автора в ідіодискурсі якісно подані О.В. Кузнєцовою категорією «образ автора» (с.51-55) – (наративно)дискурсною категорією (*моє ІБ*), що є ідейно-стилістичним центром його творчості. Автор комічного ідіодискурсу – це людина, що грається (*Homo Ludens*), яка творить карнавальну модель світу, в якій демонструє комунікативні вміння прийомами гри, інтертекстуальністю, пародіюванням і т.ін. Комунікативно-культурний простір у комічному ідіодискурсі розкрито у цьому розділі завдяки зміною масок (с. 62-64). Авторкиня праці переконливо показала у цьому розділі набуті вміння в узагальненні теоретико-критичних і методологічних здобутків у філологічній царині знань і продукуванні власних лінгвістичних міркувань, дотичних до теми наукового квесту.

У другому розділі «*Функціонально-комунікативна спрямованість постмодерністського комічного ідіодискурсу Дейва Баррі*» (с.82-143) О.В. Кузнєцова виявила функції (на мікро та макрорівні) постмодерністського комічного ідіодискурсу Дейва Баррі, проаналізувала характеристики суб'єктів дискурсу, а також основні риси комічного дискурсного контексту.

З уваги на постмодерністську організацію художнього письма, О.В. Кузнєцова прикладово виокремила макро й мікрофункції ідіодискурсу Д. Баррі й науково довела, що макрофункцією комічного ідіодискурсу Дейва Баррі є комунікативна функція, яка інкорпорує усну й писемну форми вияву та відтворює комунікативні наміри Дейва Баррі й адресата. Комунікативна макрофункція змінюється й експлікується в три етапи через (с.84): встановлення, підтримання та завершення спілкування між текстовими антропоморфами. Провівши лінгвістично розпізнавальну межу між усною й писемною формою комунікування, О.В. Кузнєцова дійшла висновку, що в усній комунікації, задля комплексного впливу на адресата, письменник 'міксує' вербальні й невербальні коди спілкування. А у писемну комунікацію буцімто всурганюються екзальтовано задіяні автором розмаїті графічні засоби, властиві новаторському постмодерністському письму: гра з шрифтами, капіталізація, подвійні відступи між рядками і т.ін. (с. 92-100).

Водночас до мікрофункцій О.В. Кузнєцова відносить: емоційно-експресивну, темо-перемикальну, критичну та функцію детабуїзації, які доброту розписані на сторінках дисертаційної праці. Вдало підмічені дисертанткою лінгвістичні штрихи у дискурсі Д. Баррі, уможливили з'ясування параметризації виділених функцій, які

² Twentieth-Century Fiction From Text to Context // Edited by Peter Verdonk and Jean Jacques Weber. London: Routledge, 2002. 290 p.

³ The pragmatics of interaction / edited by Sigurd D'hondt, Jan-Ola Östman, Jef Verschueren. Amsterdam, John Benjamins. 2009, 277 p.

зреалізовано в ідіодискурсі Дейва Баррі локально (і.е. в ситуаціях, де для досягнення комічного ефекту вжито лексичні та стилістичні засоби). Інноваційним цимесом цього розділу є виокремлення авторкинею трьох типів адресатів (індивідуального, колективного та масового, і.е. дискурсну особистість (індивідуальну або колективну), активних учасників спілкування, які постійно перебувають в орбіті впливу тривимірного (фізичного, соціально-психологічного та часового) комунікативно ситуативного контексту. У цьому розділі О.В. Кузнецова наполегливим і послідовним аналізом розкрила функційно-комунікативний потенціал постмодерністського комічного ідіодискурсу Дейва Баррі й осмислено роз'яснила текстові реалізації виокремлених комунікативних функцій.

Третій розділ «*Креативна полістилістика постмодерністських комічних художніх текстів Дейва Баррі*» (с.144-191) дисертантка присвятила з'ясуванню ознак комічного ідіостилю автора, принципу роботи тема-рематичного механізму створення комічного та характерних ознак інтертекстуальних зв'язків у комічному постмодерністському художньому тексті.

Відразу наголошу, що заслугою дисертантки у цьому розділі є розпрацювання тема-рематичного механізму комічного, суть якого полягає в динамічному переміщенні комічної інформації від теми до реми (тематичні прогресії в уявленні Ф. Данеша). Інформація, представлена в темі, репрезентує налаштованість автора на комізм і реалізує її у формі емоційної сміхової реакції в ремі. В основу тема-рематичного механізму комічного покладено напруженість, яка залежить від інтенції Дейва Баррі, його налаштованості на комічний перебіг комунікації, доречності вжитих ним вербальних та невербальних засобів комічного та здатності викликати в адресата інтерес (текстовий, ситуативний, когнітивний).

На ґрунті якісного філологічного аналізу (інтеграції здобутків класичних й посткласичних наук гуманітарної сфери), О.В. Кузнецова установила, що тема та рема у межах певного комічного смислового відтинку художнього тексту зв'язані контактено або дистантно (с.144-149). Контактному типу зв'язку відповідають тексти, в яких тема та рема перебувають в межах (мікро- макро-) абзацу або суміжних абзаців. Дистантний тип зв'язку є характерним для комічних художніх текстів, де тема та рема розташовані в тексті довільно. Тема-рематичний механізм комічного виділено на обкладинках художніх книжок Дейва Баррі. Тема представлена у назві книги, а малюнок розкриває (а адресат, відповідно, інтерпретує) комічну сутність реми.

Дисертантка справедливо узагальнює у цьому розділі, що полікодову організацію постмодерністських комічних художніх текстів Дейва Баррі характеризує полістилістичний візерунок (як формальна домінанта постмодерністського текстотворення), котрий спирається на «плюралістичний постмодерністський світогляд, що породжує новий тип художнього сприйняття, де

головним стає не розуміння художнього тексту, а процес експериментування з ним» (с.73-74). Адже метою полістилістики є якомога ширше представити різноманіття світу через синтез культурних та мовних знаків. У підсумку до цього розділу О.В. Кузнецова притомно доводить, що від наявності фонових знань залежить успішність інтерпретації комічних елементів щодо сфери їхнього ужитку.

Квінтесенцією цього дисертаційного дослідження вважаємо лінгвістично доведену наукову гіпотезу про те, що постмодерністський комічний ідіодискурс Дейва Баррі ґрунтується на засадах функційно-комунікативної стилістики художнього тексту як напряду, який осмислює проблеми взаємодії адресанта й адресата в комунікативному текстовпросторі постмодерністського ідіодискурсу.

Позитивно кваліфікуючи дисертаційну працю О.В. Кузнецової як багатопланове дослідження, що відповідає сучасному рівню наукових пошуків, і за відсутності принципових чи полемічних претензій до рецензованої праці хочемо зосередитися на деяких опонентських причіпках й побажаннях:

- 1) Потребує уточнення поняття (робочий термін дисертаційної праці) постмодерністський комічний ідіодискурс з позицій його онтологічної і гносеологічної сутності. І навздогін сказаному: Яким конкретними ідіостильовими комічними ознаками можна схарактеризувати дискурсотворення Дейва Баррі.
- 2) Зaslугою дисертаційної праці є введення в метамову опису її об'єкта О.В. Кузнецовою тема-рематичного механізму комічного і його експлікація в ідіодискурсі Дейва Баррі. Чи корелюють темо-рематичні прогресії, виокремленні Ф. Данешем з цим механізмом і чи можна його екстраполювати в процесі філологічного дослідження на не комічне (трагічне, скажімо)?
- 3) У дисертації подибуємо поняття пов'язані з різними культурами, як відбиток культурної еkleктики в добу постмодерну. Згадка про карнавальну культуру (добі Середньовіччя) резонує з сміховою культурою, як помітним явищем знову ж таки доби розвиненого європейського Середньовіччя. У цьому конкретному випадку (в дисертаційній праці) у пошуках ідіостильових рис комічного дискурсу Дейва Баррі чи можемо поставити знак рівності між ними обома, чи Ви імплікуєте між ними відмітні ознаки? Інші, від згаданих М.М. Бахтіним.
- 4) «Образ автора» – чи внутрішньотекстовий автор комічного ідіостилу? Новітні філологічні підходи у наших і західних школах зокрема до дослідження художнього текстовпростору увійшли в режим розкриття його комунікативних сутностей-іпостасей (актантів – актантна схема за А.Ж. Греймасом) через наративні моделі: зовнішній світ тексту (реальний автор ↔ текст ↔ реальний читач) = внутрішній світ тексту (наратор ↔ текст ↔ персонажі ↔ нарататор). А образи усі у власних фантазіях. І знову звертаємося до М.М. Бахтіна. Утім це тільки побажання.

Дисертація О.В. Кузнецової є самостійним, оригінальним задумом та завершеною науковою працею актуальної проблематики функційно-комунікативної стилістики та виокремлюється перспективністю. Її оформлення відповідає чинним вимогам. Автореферат акурат рефлектує писемний виклад дисертації, а публікації повністю висвітлюють її зміст. Структура і зміст дисертації логічна і відображають заявлені авторкою завдання. Інтегрованість теоретичного та емпіричного аналізу, залучення великого кола експертних думок роблять висновки до кожного розділу і до праці загалом доказовими і переконливими.

Спираючись на позитивні висновки, і на підставі докладного ознайомлення з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями, вважаю за доцільне підсумувати свій відгук висновком про відповідність дисертації вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013 р., № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 656 від 24 серпня 2015 р. та № 1159 від 30 грудня 2015 р., а її авторка **Кузнецова Ольга Володимирівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук,
професор кафедри англійської філології
Львівського національного університету
імені Івана Франка



Підпис д. філол. н., проф. Івана Антоновича БЕХТИ засвідчую:

Вчений секретар
Львівського національного університету
імені Івана Франка



О.С. Грабовецька

Відгук одержано 20.01.2020 р.

Вчений секретар спецради Мр Т.Т. Морозова